

Kiitollisuudesta kohtuuteen

Raamattutunti GrandFinnFest-juhlassa Kanadan Sault Ste Mariessa 30.8.2010

Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus

”Kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuus” on kesäkuussa 2009 julkistetun Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelman nimi. Se asettaa ihmisen kolmen peilin ääreen: meiltä odotetaan kiitollisuutta, kunnioitusta ja kohtuutta. Emme kuule tässä otsikossa vain periaatteita tärkeistä asioista, vaan meitä kutsutaan johonkin – meitä kutsutaan ilmastonmuutoksesta asennemuutokseen.

Kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuus nostavat esiin kolme uskolle ja koko elämälle tärkeää ulottuvuutta. Ne liittyvät kukin toisiinsa, yksi johdattaa seuraavaan. Ensinnäkin kiitollisuus: siinä missä syyllisyys on lamauttavaa ja saa ihmisen pysähtymään paikoilleen, kiitollisuus Jumalaa kohtaan saa meidät liikkeelle. Kiitollisuus herättää ihmisen ylistämään Jumalaa hänen lahjoistaan sekä kunnioittamaan ratkaisuisiaan luonnon omaa tasapainoa.

Lähtökohtana usko Kolmiyhteiseen Jumalaan

Kiitollisuuden lähtökohtana on Jumala, joka on antanut lahjojaan. Jumala on Kolmiyhteinen, hänessä on Isä ja Poika ja Pyhä Henki. Jumalan olemus on antaa, ei ottaa vastaan. Hänessä on jo kaikki eikä hän voi ottaa vastaan mitään, mitä hänessä ei jo olisi. Siksi hänen olemuksensa on lahjoittamista. Martti Lutherin Ison katekismuksen mukaan Jumala lahjoittaa itsensä ihmisille kaikissa kolmessa persoonassaan.

Ensinnäkin Isä on antanut itsensä koko luomakunnassa lahjoittaessaan meille elämän ja täyttäessään kaikki elämämme tarpeet. Kun me olemme ottaneet elämän lahjan vastaan, meidät on myös kutsuttu vastaukseen kiitollisuudessa, tai, kuten Luther kirjoittaa: ”me olemme velvolliset rakastamaan häntä, kiittämään ja ylistämään häntä lakkaamatta.”

Toiseksi Jumala on antanut itsensä meille Pojassaan Jeesuksessa Kristuksessa. Ajallisten lahjojen lisäksi Isä on antanut meille iankaikkiset lahjat lähettämällä Poikansa meidän veljeksemme ja Herraksemme. Poika on luopunut kaikesta omastaan, jättänyt taivaallisen loiston ja riisuutunut vallastaan meidän tähtemme voidakseen antaa meille kaiken sen, mikä kuuluu hänelle pyhänä Jumalan Poikana. Hän lahjoittaa syntien anteeksiantamuksen ja tekee meidät iankaikkisen elämän perillisiksi. Eikö tämäkin ole mitä suurin kiitollisuuden aihe?

Kolmanneksi Jumala on antanut itsensä meille lähettämällä Pyhän Hengen. Kristus itse rukoili Isää opetuslastensa puolesta lähettämään heille Puolustajan. Pyhä Henki on annettu olemaan meidän luonamme ja asumaan meissä. Hän synnyttää meissä uskon, toivon ja rakkauden ja tekee meistä Jeesuksen opetuslapsia. Niin hän myös saa meidät turvautumaan Jumalaan, luottamaan häneen, kiittämään ja ylistämään häntä sekä palvelemaan lähimmäistämme rakkaudessa.

Jumalan kolme persoonaa liittyvät yhteen niin, että Jumalan työ on yksi kokonaisuus. Kolmella persoonalla on kullakin oma tehtävänsä, mutta ne pitävät yhtä toimivat yhden tarkoituksen mukaisesti. Luominen, lunastus ja pyhitys muodostavat yhden pelastuksen kokonaisuuden. Luther kirjoittaa: ”Näissä kolmessa uskonkohdassa Jumala on ilmoittanut itsensä ja paljastanut isällisen sydämensä kaikki syvyydet sekä sulan rakkautensa, jota ei voida sanoin ilmaista. Sillä juuri lunastusta ja pyhitystä varten hän on meidät luonut. Kaiken sen, mitä on taivaassa ja maan päällä, hän antoi ja luovutti meidän käyttöömme, mutta sen lisäksi vielä Poikansa ja Pyhän Henkensä saattaakseen meidät heidän kauttaan yhteyteensä.”

Luominen on osa Jumalan suurten pelastustekojen sarjaa. Niihin eivät siis kuulu vain sellaiset asiat, joilla korjataan syntiinlankeemuksen aiheuttamia tuhoja, eli Pojan tuleminen ihmiseksi, hänen ristinkuolemansa ja ylösnousemuksensa sekä Pyhän Hengen vuodattaminen. Niihin kuuluu myös kaikkein ensimmäisenä pelastustekona koko luomakunnan tekeminen ja erityisesti ihmisen luominen Jumalan kuvaksi. Hänellä on aivan erityinen tehtävä luomakunnassa. Hän hoitaa, viljelee ja varjelee sitä, ja hänen ottaa osaa myös luomakunnan pyhittämiseen.

Jumalaa kunnioitetaan luomakunnassa

Jumala on itse läsnä luomakunnassaan. Hän ei ole Luojana jättänyt sitä yksin. Hän ei tähyile sitä jostain kaukaa, vaan hän on ollut alusta alkaen läsnä. Se selviää jo Raamatun ensimmäisestä jakeesta: ”Alussa Jumala loi taivaan ja maan. Maa oli autio ja tyhjä, pimeys peitti syvyydet, ja Jumalan Henki liikkui vetten yllä.” (1Moos. 1:1) Sen jälkeen kerrotaan Jumalan luoneen sanallaan kaiken askel askeleelta, vaihe vaiheelta, ja aina työnsä edetessä katsoneen luomaansa ja todenneen sen olevan hyvää. Samalla hän myös siunasi luomakuntansa. Elämän antajana hän teki luodut osallisiksi elämästä. Siinä mielessä voimme sanoa, että hän on myös kätkenyt omaa pyhyyttään kaikkiin siunaamiinsa luotuihin.

Luomakuntaan tulee siksi suhtautua niin kuin pyhään suhtaudutaan. Pyhän edessä ihminen tuntee kunnioituksen, ihmettelyn ja myös pelon tunteita. Kunnioitus Luoja ja hänen luomakuntaansa kohtaan on asenne, joka saa meidät näkemään itsemme osana suurta kokonaisuutta. Vaikka ihminen on saanut erityisen aseman, hän ei ole luomakunnan herra vaan taloudenhoitaja. Hän on tämän tilan pehtoori tai sijaishallitsija, joka pitää toisen omaisuudesta huolta niin kuin omastaan. Tällainen asenne rajoittaa ihmisen ahneutta ja suuntaa hänen huomionsa vastuullisuuteen luomakunnan jäsenenä.

Kiitollisuus ja kunnioitus kutsuvat esiin kolmannen hyveen: kohtuus. Kristillinen sanoma on halki sukupolvien korostanut, että hyvän elämän edellytykset eivät ole ensisijaisesti riippuvaisia aineellisesta kulutuksesta. Kun elämän perustavat tarpeet on tyydytetty, todellinen elämän ilo tulee rakkaista ihmisistä ja ympäröivän luomakunnan rikkaudesta. Se kaikki on Jumalan suurta lahjaa. Siksi aineellisen vaurauden tavoittelussa tulee etsiä kohtuullisuutta. Ilmasto-ohjelma kehottaakin kirkon jäseniä pohtimaan omaa elämäntapaansa.

Ilmastonmuutoksen hillintä kirkkojen toimintaohjeena

Ilmastonmuutoksen hillintä on hitaasta alusta huolimatta noussut nopeasti kirkkojen ja ekumeenisten järjestöjen toimintaohjeeksi. Eri puolilla on viime vuosina laadittu ilmasto-ohjelmia. Niiden joukkoon liittyy myös Suomen kirkon ohjelma. Sen sopii toivoa kuluvan seurakuntien jäsenten ja päättäjien käsissä.

Ilmastonmuutos on globaali ongelma, jolla on paikalliset syyt ja paikalliset seuraukset. Vaikka sen vaikutukset ovat erilaisia eri puolilla maailmaa, sitä hillitseviä toimia voidaan myös tehdä paikallisesti ja kaikkialla. Kaikkein raskaimmin ilmaston lämpenemisen vaikutukset koettelevat maita, joissa on muutenkin köyhyyttä ja nälänhätää. Teollistuneilla mailla puolestaan on moraalinen vastuu näyttää tietä ja korjata se tuhlaileva suunta, mihin ne ovat toista sataa vuotta kulkeneet.

Viime vuosina ovat ekologiset näkökulmat saaneet myös enentyvästi tilaa teologisessa tutkimuksessa. Ilmastonmuutos on vauhdittanut uuden kirjallisuuden ilmestymistä. Monet niistä noudattavat samaa rakennetta kuin meidän kirkkomme ilmasto-ohjelma: ensin esitellään ilmastonmuutoksen haaste, sen jälkeen lähdetään tarkastelemaan raamatuntutkimuksen välinein Vanhan ja Uuden testamentin tekstejä, minkä jälkeen pyritään luomaan systemaattisteologisia johtopäätöksiä Jumalasta, luomisesta ja ihmisen vastuusta. Lopuksi annetaan käytännön ohjeita sekä kirkolle ja seurakunnille että yksityisille kristityille.

Tässä esityksessä keskityn kuitenkin ilmasto-ohjelman teologisiin perusteluihin. Tarkoituksena on nostaa esiin, miksi ilmastosta tai ylipäätään luomakunnasta huolenpitäminen on pohjimmiltaan myös hengellinen eikä uskosta erillinen, arkipäiväisen käytännöllinen ja ”maallinen” asia.

Teologinen haaste

Vaikka ihmisen sanotaan Raamatun luomiskertomuksessa saaneen oikeuden ”vallita” muita luotuja, juutalais-kristillistä perinnettä ei voi pitää päävastuullisena siihen tilaan, jossa teollistunut ihmiskunta omassa ahneudessaan riistää ja tuhoaa luomakuntaa. Samalla kuitenkin myönnetään kristillisen kulttuurin maiden olleen kaikkein tehokkaimpia häikäilemättömyydessään. Ongelman nähdään silti juontuvan pikemminkin uuden ajan alun filosofisesta murroksesta, jossa ihmistä ei enää tarkastella osana Jumalan luomakuntaa ja Jumalalle vastuullisena, vaan luontoa pidetään koneena tai mekanismina, jota ihminen käyttää omaksi hyödykseen.

Kun teollinen vallankumous on tuottanut hyvinvointia, on kirkkokin nähnyt luonnontieteiden siunauksellisuuden. Tällä on kuitenkin ollut heijastuksensa teologiaan: säilyttääkseen kykynsä vuoropuheluun muiden tieteiden kanssa, on teologia kaventanut huomionsa yksityiseen ihmiseen ja hänen sielunelämäänsä. Teknistynyt maailmankuva on tehnyt teologialle vaikeaksi katsoa uskonnollisen kielen puhuvan objektiivisesta todellisuudesta – Jumalasta, luomisesta, luomisen tarkoituksesta, Jumalan tahdosta, synnistä, armosta. Nämä alueita koskevat lauseet ovat varsinkin Kantin jälkeisessä filosofiassa korkeintaan kuvauksia ihmisen kokemusmaailmasta, eivät itse asioista. Onko nyt mahdollista puhua uudella tavalla Jumalasta ja ihmisestä, kun ihmiskunnalla on yhteinen intressi maapallon ja sen lukuisten eläinlajien elinkelpoisuuden säilyttämisessä?

Yksi kieli on epäilemättä yhteisten tekojen kieli. Ilmastonmuutos on yhteisten talkoiden asia. Mutta teologeja kiinnostaa, onko ilmastotalkoissa kysymys vain ulkonaisista teoista vai jostain syvemmästä. Tämä on ongelma myös monelle vilpittömälle kristitylle. Moni näet ajattelee, että uskossa on kysymys vain sielun pelastuksesta; ajalliset asiat saavat jäädä, kun odotetaan iankaikkisuutta. Moni päättelee, ettei kristityn tarvitse olla huolissaan luomakunnasta, sehän on muutenkin vain väliaikainen ja katoavainen, kuten kaikki luotu elämä. Osoittaahan kosmologinen tutkimuskin, että maailmankaikkeuden tähdillä ja galakseillakin on oma elinikänsä. Tähdet syttyvät, palavat ja sammuvat, ja tähtisumutkin törmäävät toisiinsa. Onko siis millään mitään väliä? Hurskaampi versio tästä fatalistisesta asenteesta on ajatus siitä, että koska Jeesus kuitenkin tulee pian takaisin ja luo sitten uudet taivaat ja uuden maan, ei tällä nykyisellä ole niin väliä.

Hengellinen haaste

Luodessaan ihmisen Jumala antoi hänelle pysyvän tehtävän: niin kauan kuin hän on osa luomakuntaa, hänen osansa on olla sen hoivaaja. Sitä varten ihminen tekee tieteellistä tutkimusta ja pyrkii ymmärtämään maailmankaikkeutta. Nyt ymmärrämme entistä paremmin, että ihmisen toimet voivat olla tuhoisia luonnon elämän moninaisuudelle. Ihminen ei olekaan hoitanut tehtävänsä vastuullisesti vaan päinvastoin tuhlailevasti.

Miksi siis välittää luomakunnasta? Ensinnäkin, koska Jumala välittää siitä. Toiseksi, koska luomakunnasta huolenpitäminen on osa ihmisenä olemista. Kolmanneksi, koska oma hyvinvointimme on riippuvainen ympäristön hyvinvoinnista. Neljänneksi, koska se on myös lähimmäisistä huolehtimista. Kysymykseen tulevat tällöin sekä ne lähimmäiset, joiden kanssa jaamme samaa ympäristöä sekä ne, joita emme tunne emmekä näe – ne, jotka asuvat kokonaan toisella puolella maailmaa ja joiden olosuhteisiin vaikuttaa se, miten vastuullisesti me hoidamme omaa osuuttamme, sekä ne sukupolvet, jotka tulevat meidän jälkeemme ja jotka perivät sen, mitä me heille jätämme.

Luomakunnasta välittäminen on tulevaisuudesta välittämistä. Siihen emme kristittyinä voi suhtautua välinpitämättömästi, sillä me olemme saaneet Jumalalta sekä sitä koskevan lupauksen että siihen liittyvän tehtävän. Tämä koskee nimenomaan meidän iankaikkista tulevaisuuttamme. Sitä ei voi irrottaa ajallisesta elämästämme. Kun elämme uskovina, emme ole valmistautumassa pakenemaan tästä maailmasta pois, vaan valmistaudumme Jumalan luomistekojen täyttymykseen Kristuksessa.

”Hänen välityksellään luotiin kaikki, kaikki mitä on taivaassa ja maan päällä ... kaikki on luotu hänen kauttaan ja häntä varten”, kirjoittaa apostoli Paavali Kolossalaiskirjeessä (Kol. 1:16). Jumalan tarkoituksena on ”vahvistaa rauha kaiken kanssa, mitä on maan päällä ja taivaissa” (Kol. 1:20). Meidän tehtävämme on osallistua tähän sovitukseseen, tulla itse sen välikappaleiksi. Tämän sovittamisen Jumalan on jo aloittanut Kristuksessa, lähettäessään hänet ihmiseksi. Hänessä Jumala on peruuttamattomasti sitoutunut meidän ajalliseen ja materiaaliseen todellisuuteemme.

Kuten Paavali kirjoittaa toisessa Korinttilaiskirjeessä, Kristus tekee meistäkin sovituksen palvelijoita uskomalla meille ”sovituksen sanan” (2Kor. 5:18). Meidän tehtävämme on kuuluttaa sitä, mitä Jumalan Pojan ihmiseksi tuleminen merkitsee: syntien sovitusta, uutta elämää, kaiken uudeksi luomista. Kristus otti itselleen inhimillisen luonnon, kantoi meidän ruumiillisen elämämme vaivoja, nälkää, kärsimystä ja sairautta ja lopulta kuoleman, sekä nousi kuolleista. Meidänkin ruumiillinen elämämme saa lopullisen täyttymyksensä siinä uudeksi luomisessa, jonka Kristuksen ylösnousemus meille on tuottanut. Ylösnousemus ei merkitse kummitusmaista leijuntaa vaan uutta, katoamatonta elämää, joka uutenakin on vielä tunnistettavissa alkuperäisen luomisen elämäksi.

Tämä luomakunta kärsii nyt katoavaisuudesta, koska ihminen ei ole hoitanut oikein sitä tehtävää, joka hänelle sen kaitsijana annettiin. Toisaalta tämä luomakunta odottaa lopullista uudeksi luomista yhdessä ihmisen kanssa. Ihmisen ja luonnon tulevaisuus kuuluvat yhteen. Paavali kirjoittaa Roomalaiskirjeessä tärkeät jakeet, joissa näkyy niin luomakunnan tila ihmisen synnin tähden kuin luomakunnan ja ihmisen uudistuminen yhdessä Kristuksen sovitystyön tähden:

Koko luomakunta odottaa hartaasti Jumalan lasten ilmestymistä. Kaiken luodun on täytynyt taipua katoavaisuuden alaisuuteen, ei omasta tahdostaan, vaan hänen, joka sen on alistanut. Luomakunnalla on kuitenkin toivo, että myös se pääsee kerran pois katoavaisuuden orjuudesta, Jumalan lasten vapauteen ja kirkkauteen. Me tiedämme, että koko luomakunta yhä huokaa ja vaikeroi synnytystuskissa. Eikä vain luomakunta, vaan myös me, jotka olemme ensi lahjana saaneet omaksemme Hengen, huokailemme odottaessamme Jumalan lapseksi pääsemistä, ruumiimme lunastamista vapaaksi. (Room. 8:19-23)

Ihmisen tekojen tai laiminlyöntien tähden luomakunta ei voi heijastaa kokonaan sitä kunniaa, jonka Jumala on sille tarkoittanut. Kun ihminen kieltäytyy tehtävästä, joka hänelle on uskottu, luomakunta ei pääse vapauteensa, vaan joutuu odottamaan luvattua täyttymystä. Kristillinen usko ei siis merkitse pelkkää sielun pelastusta eikä pakoa maailmasta, kuten siitä usein karikatyyreissä väitetään, vaan Paavali liittää yhteen meidän oman pelastuksemme ja koko luomakunnan pelastuksen. Molemmat yhdessä huokaamme odottaessamme lopullista lunastusta.

Kun kristityt odottavat Kristuksen paluuta ja kaiken uudeksi luomista, he odottavat muuttumista, transformaatiota yhdessä luomakunnan kanssa, eivät siitä irrallaan vaan osina sitä. Koska koko maailma on Jumalan luoma, se on myös kokonaan tuleva osalliseksi uudelleen luomisesta. Sitä ei tule ajatella vanhan hävittämisenä vaan uudistamisena. Aivan samoin kuin Kristuksen ylösnousemuksessa uusi ruumis oli

tunnistettavissa, se ei enää ollut kuolevainen (1Kor. 15:42-44). Apostoli Pietari käsittelee vanhan maailman katoamista ja uuden tilalle tulemista seuraavasti:

Vedellä ja sanalla sen ajan maailma myös hävitettiin vedenpaisumuksessa. Ja sen saman sanan varassa ovat nykyiset taivaat ja nykyinen maa tulen tuhoa odottamassa. Niitä säilytetään sitä päivää varten, jona tuomio tulee ja jumalattomat tuhotaan. ... Herran päivä tulee kuin varas. Sinä päivänä taivaat katoavat jylisten, taivaankappaleet palavat ja hajoavat. Silloin paljastuu maa ja kaikki, mitä ihminen on maan päällä saanut aikaan. Koska tämä kaikki näin hajoaa, millaisia onkaan pyhässä elämässä ja hurskaissa teoissa oltava niiden, jotka odottavat Jumalan päivää ja jouduttavat sen tuloa -- tuon päivän, joka saa taivaat liekehtien hajoamaan ja taivaankappaleet sulamaan kuumuudesta. Mutta meillä on hänen lupauksensa, ja siihen luottaen me odotamme uusia taivaita ja uutta maata, joissa vanhurskaus vallitsee. (2Piet. 3:6-7, 10-13)

Vanhan maailman "tuhoutuminen" tai katoaminen tulee lukea siinä valossa, mitä Pietari puhuu vedenpaisumuksessa tapahtuneesta hävittämisestä. Maailmaa ei vedenpaisumuksessa hävitetty, vaan se puhdistettiin. Uusi maailma on jatkumossa vanhan kanssa, mutta silti se on uusi. Siinä tapahtui radikaali muutos. Vedenpaisumukseen vertaaminen liittyy myös siihen, mitä Pietari kertoo pyhän kasteen merkitsevän: siinäkin vanha hukkuu synteineen ja uusi elämä nousee tilalle; uusi luomus, joka on osallinen Jumalan ikuisista lupauksista. Sateenkaari vakuuttaa, ettei Jumala enää hävitä luomakuntaansa. Näin on myös pyhä kaste merkinä Jumalan uskollisuudesta. Me saamme luottaa siihen, että Jumala on ottanut meidät omikseen ja tehnyt meidät osallisiksi hänen ikuisista lahjoistaan, katoamattomasta elämästä.

Uudeksi luomisen teema saa ilmauksensa myös Johanneksen Ilmestyksessä. Ilmestyskirjan jylhien tuomion kuvien jälkeen Jumala lupaa: "katso, uudeksi minä teen kaikki" (21:5). Hän ei siis vain luo uusia, vaan hän tekee kaiken uudeksi. Mikä tarkkaan ottaen on tämän lupauksen sisältö kosmisessa tai luonnontieteellisessä merkityksessä, jää meille arvoitukseksi, mutta sen tarkoitus on saada meidät luottamaan Jumalaan ja asettamaan itsemme osaksi hänen suunnitelmiaan tuon uudeksi luomisen toteuttamisessa.

Kristittyjen on tarkoitus elää siten, että heidän toimintansa kuuluttaa jo Jumalan uudeksi luovia tekoja. He eivät itse luo tulevaisuutta. Tällaiseen utopiaan on kerta toisensa jälkeen sorruttu; on uskottu ja oltu yltiöoptimistisiä kehityksen ja inhimillisten keinojen suhteen. Mutta Raamatun lupaukset Jumalan toiminnasta sekä ihmisen liittymisestä siihen ovat toisenlaisia. Ne eivät vapauta vastuusta, mutta ne vapauttavat turhista omista luuloista. Ne avaavat ihmisen eteen huikaisevia näköaloja siitä, mitä kaikkea hänen osaansa kuuluu. Mutta ne myös osoittavat, että ilman Jumalan armoa tai ilman Kristuksessa uudeksi luomista ihminen ei näe oikealla tavalla sekä omaa vapauttaan että vastuutaan. Ilman hengellistä ulottuvuutta, itsensä näkemistä sekä Jumalan luomana että Jumalan armahtamana, ihminen on vaarassa ajautua joko hybrikseen eli oman itsensä korottamiseen ylivertaiseksi maailman hallitsijaksi tai oman vastuunsa kiistämiseen vain yhtenä evoluution tuottamana elämänmuotona. Usko avaa hänelle näkökulman, jossa hän varjeltuu näiltä ääripäiltä.

Visio Jesajan kirjasta

Strategisissa suunnitelmissa lähdetään liikkeelle visiosta. Ilman sellaista ei mitään suurta ja vaikuttavaa voi syntyä. Tarvitaan näky, jota kohti kuljetaan, lopputulos, jota tavoitellaan. Raamatun kirjat tarjoavat kristilliselle kirkolle vision, joka antaa suunnan uskolle ja uskon mukaiselle vastuulliselle elämälle Jumalan

maailmassa. Tällaiseksi visioksi käy hyvin näky, joka on luettavissa profeetta Jesajan kirjan jälkimmäisessä puoliskossa.

Kaikista Vanhan testamentin kirjoista Uudessa testamentissa viitataan eniten Jesajan kirjaan, pois lukien Psalmit. Evankeliumikirjoista alkaen aina Johanneksen Ilmestykseen asti profeetta Jesajan kirja kaikuu taustalla. Se on ollut niin Jeesuksen kuin varhaisten kristittyjen inspiraation lähteenä ja ohjenuorana. Tämä koskee erityisesti Jesajan kirjan lukuja 40-66.

Kaikki evankelistat esimerkiksi viittaavat Jesajan kirjan lukuun 40 kertoessaan Johannes Kastajan toiminnasta Jeesuksen edeltäjänä. Samoin evankeliumit viittaavat Jesajan lukuun 53 selittäessään Kristuksen kärsimystä profeettojen ennustamana. Jeesus itse vetoaa Jesajan lukuun 56 puhdistuessaan Jerusalemin temppelin rahanvaihtajista. Jeesuksen opetukset omaisuuden kokoamisen vaaroista näyttävät myös pohjautuvan Jesajan kirjan korostuksiin (50:9, 51:8). Keskeinen kohta Jeesuksen omassa toiminnassa on Jesajan kirjan luvun 61 alku:

Herran henki on minun ylläni, sillä hän on voidellut minut. Hän on lähettänyt minut ilmoittamaan köyhille hyvän sanoman, parantamaan ne, joiden mieli on murtunut, julistamaan vangituille vapautusta ja kahlituille kahleitten kirpoamista, julistamaan Herran riemuvuotta, päivää, jona Jumalamme antaa palkan. Hän on lähettänyt minut lohduttamaan kaikkia murheellisia, antamaan Siionin sureville kyynelten sijaan ilon öljyä, hiuksille tuhkan sijaan juhlapäähineen, murheisen hengen sijaan ylistyksen viitan. Heitä kutsutaan vanhurskauden tammiksi, Herran tarhaksi, jonka hän itse on istuttanut osoittaakseen kirkkautensa. (Jes. 61:1-3)

Tämän tekstin Jeesus otti omaksi ”ohjelmanjulistukseksi” aloittaessaan julkisen toimintansa. Luukkaan evankeliumin 4. luvussa kerrotaan hänen nousseen Nasaretin synagogassa lukemaan:

Jeesus tuli Nasaretiin, missä hän oli kasvanut, ja meni sapattina tapansa mukaan synagogaan. Hän nousi lukemaan, ja hänelle ojennettiin profeetta Jesajan kirja. Hän avasi kirjakäärön ja löysi sen kohdan, jossa sanotaan: – Herran henki on minun ylläni, sillä hän on voidellut minut. Hän on lähettänyt minut ilmoittamaan köyhille hyvän sanoman, julistamaan vangituille vapautusta ja sokeille näkönsä saamista, päästämään sorretut vapauteen ja julistamaan Herran riemuvuotta. – Hän kääri kirjan kokoon, antoi sen avustajalle ja istuutui. Kaikki, jotka synagogassa olivat, katsoivat tarkkaavasti häneen. Hän alkoi puhua heille: ”Tänään, teidän kuultenne, on tämä kirjoitus käynyt toteen.” (Luuk. 4:16-21)

Ohjelmanjulistuksensa mukaisesti Jeesus saarnaa myös Vuorisaarnassa siitä, millaiset ihmiset ovat autuaita: hengessään köyhät, murheelliset, kärsivälliset, ne joilla on vanhurskauden nälkä ja jano, ne, jotka armahtavat toisia, puhdassydämiset, rauhantekijät, ne, joita vainotaan vanhurskauden vuoksi (Matt. 5:3-12). Näiden autuaaksi julistettujen kuvauksen taustalla tuntuvat kaikuvan Jesajan sanat.

Myös Johanneksen Ilmestys nojautuu monin paikoin Jesajan visioon. Esimerkiksi edellä käsittelemäni vanhan katoamisen ja uuden tilalle tulemisen teema on Jesajalta (Ilm. 21:4, Jes. 42:9). Näky uudesta taivaasta ja uudesta maasta tulee niin ikään sieltä (Jes. 65). Kaiken kaikkiaan, näissä luvuissa on koottuna Jumalan suunnitelma luomakuntansa osaksi, suunnitelma, johon ihminen liittyy ja jonka Jumala erityisesti vahvistaa ja panee toimeen Pojassaan Jeesuksessa Kristuksessa. Hänen seuraajinaan meidän tehtävämme

on elää tämän visionäärisen suunnitelman mukaisesti ja siten osoittaa, mikä on Jumalan tahto luomakuntaansa kohtaan. Jesajan näyssä Jumala lupaa uudeksi luomisen:

Paljaille kukkuloille minä puhkaisen jokia, notkelmiin lähteitä. Autiomaan minä muutan vesilammikoiksi ja kuivan hietikon lähteiden maaksi. Minä istutan autiomaahan setrejä, akasioita ja myrtejä ja öljypuita, minä kasvatan arolle syressejä, puksipuuta, vuorimäntyä, kaikkea rinnan, jotta he näkisivät ne ja oppisivat tietämään, jotta he huomaisivat ne ja tajuaisivat, että Herran käsi on tämän tehnyt, Israelin Pyhä tämän luonut. (Jes. 41:18-20)

Uudeksi luomisessa toteutuu se elämän eheys ja täytyminen, jonka Jumala on luomakunnalleen tarkoittanut. Silloin koko luomakunta kunnioittaa Jumalaa, niin eläimet kuin ihmiset. Silloin myös ihmisen erityinen asema suhteessa Jumalaan saa täytyksensä, mutta ei erillään muusta luomakunnasta. Kaiken tarkoituksena on ylistää Jumalaa, joka pitää huolta niin ihmisestä kuin eläimestä:

Älkää enää menneitä muistelko, älkää muinaisia miettikö! Katso: minä luon uutta. Nyt se puhkeaa esiin – ettekö huomaa? Minä teen tien autiomaahan ja joet kuivuuden keskelle. Villieläimetkin kunnioittavat minua, sakaalit ja strutsit, koska olen tuonut vedet autiomaahan ja joet kuivuuden keskelle antaakseni juotavaa kansalleni, valitulleni. Kansa, jonka olen luonut itseäni varten, on ylistävä minua. (Jes. 43:18-21)

Ihmisillä on erityinen tehtävä osana luomakuntaa. Toisin kuin muut elävät olennot, ihminen on moraalinen olento, joka tekee valintoja oikean ja väärän välillä. Hän ei ainoastaan etsi syötävää, hae puolisoa, rakenna kotia ja lisääntyy (vaikka moni ihminen tuntuu juuri näissä asioissa löytävän elämänsä tärkeimmät päämäärät, lisäten ehkä ainoastaan omaisuuden kokoamisen), vaan hän voi etsiä elämänsä tarkoitusta ja kuulla Jumalan äänen. Siksi hänellä on myös erityinen osa Jumalan suunnitelmissa suhteessa muuhun luomakuntaan. Hänen tehtävänsä on ottaa osaa päämääriin, jotka ulottuvat hänen oman hyvinvointinsa ulkopuolelle; omaa perhettä, omaa sukua, omaa kansaa ja jopa omaa lajia kauemmas.

Jesajan näyssä käy ilmi, että luomakunnan uudistuminen sekä ihmiskunnan sosiaalinen uudistuminen, oikeudenmukaisuuden, armollisuuden ja lähimmäisenrakkauden voimaan saattaminen kuuluvat yhteen.

Toisenlaista paastoa minä odotan: että vapautat syyttömät kahleista, irrotat ikeen hihnat ja vapautat sorretut, että murskaat kaikki ikeet, murrat leipää nälkäiselle, avaat kotisi kodittomalle, vaatetat alastoman, kun hänet näet, etkä karttele apua tarvitsevaa veljeäsi. (Jes. 58:6-7)

Koska sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja luomakunnan uudistuminen ovat saman tulevaisuuden kaksi eri puolta, ei ilmasto-ohjelmassa tai ympäristöasioissa ole kysymys vain ulkonaisista vaan sisäisistä, koko ihmistä ja hänen elämänsä läpäisevistä perusasenteista, kokonaisesta elämän suunnasta. Siksi ilmastonmuutoksesta tulisi edetä asennemuutokseen, ei vain pieniin kuluttajan valintoihin. Kysymys on kokonaisesta moraalista uudistumisesta Jumalan tahdon mukaan. Kiitollisuudesta ja kunnioituksesta kuljetaan paitsi kohtuuteen, myös sosiaaliseen vastuuseen lähimmäisistä sekä oikeudenmukaisen yhteiskunnan rakentamiseen.

Sapatti elämän tarkoituksena

Hedelmällisen näkökulman tarjoaa Genesiksen ensimmäisen luomiskertomuksen huipentuminen lepopäivän asettamiseen. Sapatti ja ihmisen sekä luomakunnankin lepo nostetaan esiin monissa luonnon suojelua tähdentävissä teoksissa. Mutta aina ei saa riittävää huomiota se seikka, että sapatti on ihmisen ja

myös kirkon liturgisen tehtävän perusta. Luomisessa asetetaan paitsi ihmiselle elämäntehtävä myös kirkolle ohjelma: Jumalan ylistäminen ehtoollisen sakramentissa eli eukaristiassa.

Luomiskertomus ei huipennu ihmisen luomiseen – vaikka häntä luomakunnan kruunuksi joskus tituleerataan – vaan Jumalan lepoon. Seitsemäntenä päivänä Jumala lepäsi luomistyöstään, ja hän myös pyhitti lepopäivän. Luomisen päätökseen saattaminen ja sapatinlepo suuntaavat koko luomistyön Jumalan suunnitelmien mukaan. Lepopäivä osoittaa luomakunnan tarkoituksen: elämän tarkoitus on Jumalan kunnioittaminen. Jumala asettaa ihmisen elämään seitsemän päivän rytmissä ja jopa huolehtimaan siitä, että myös eläimet elävät sen rytmissä. Lepopäivä suuntaa kaiken luodun Luojaansa. Ihminen saa liturgisen vastuun luomakunnasta; sitä tarkoittaa ortodoksisesta teologiasta tuttu ajatus, jonka mukaan ihminen on luomakunnan pappi. Hänen tehtävänsä on rukouksellaan osallistua luomakunnan pyhittämiseen.

Kun kymmenen käskyn kolmantena käsketään pyhittää lepopäivä, on kysymys juuri osallistumisesta Jumalan luomistekoihin ja luomisessa asetettuun tarkoitukseen. Pyhäpäivän viettäminen ei ole vain lepoa ja luonnon säästämistä, vaan luomakunnan pyhittämisestä Jumalan tahdon mukaan. Siinä on kysymys koko kristillisen uskon perusjuonteesta: kaiken saattamisesta tarkoitukseensa Jumalan kunniaksi. Sellaisena kyseessä ei ole tuomitseva lain käsky vaan lupaus, lopullisen levon ja uudeksi luomisen ennakointi.

Vanhassa testamentissa sapatin viettäminen on merkki siitä, että Jumalan omaisuuskansa pysyy Jumalan tekemässä liitossa. Liitto yhdistää Israelin sille luvattuun maahan. Uudessa testamentissa tämä kuvio laajenee: Kristuksessa lupaus koskee koko ihmiskuntaa ja koko luomakuntaa. Uudeksi luominen Kristuksessa on ollut Jumalan tahto jo ennen maailman luomista, kuten apostoli Paavali kirjoittaa Efesolaiskirjeessä:

Jo ennen maailman luomista hän on valinnut meidät Kristuksessa olemaan edessään pyhiä ja nuhteettomia Kristuksesta osallisina. ... Hän on ilmaissut meille tahtonsa salaisuuden, sen Kristusta koskevan suunnitelman, jonka hän oli nähnyt hyväksi tehdä ja joka oli määräajan tullessa toteutuva: hän oli yhdistävä Kristuksessa yhdeksi kaiken, mitä on taivaassa ja maan päällä. (Ef. 1:4, 9-10)

Eukaristinen kirkko

Täyttäessään käskyä pyhittää lepopäivä kirkko jumalanpalveluksessaan toteuttaa Jumalan luomistarkoitusta. Kirkon tehtävänä on kantaa kiitosrukousta Jumalan lahjoista. Tämä tapahtuu erityisellä tavalla eukaristiassa eli pyhän ehtoollisen viettämisessä. Kreikan sana eukaristia viittaaakin nimenomaan kiitokseen Jumalan lahjoista, jotka nautitaan rukoillen (esim. 1Tim. 4:3-4).

Pyhän messun keskeisin osa on ehtoollisrukous. Ehtoollisrukouksessa ilmenee, mitä kirkko yhdessä uskoo. Se on tiivistelmä kristinopista eikä sitä niin ollen pidä alistaa minkäänlaisten vapaiden kokeilujen kohteeksi. Siinä kirkko kantaa leivän ja viinin lahjat esiin, kiittää niistä ja rukoilee, että me niissä tulisimme osallisiksi Kristuksen ruumiista ja verestä ja siten pääsisimme osaksi Jumalan uutta luomistyötä. Eukaristinen rukous alkaa ylistyksellä Jumalan suurista pelastusteoista, lähtien luomisesta. Messussa liturgi aloittaa ehtoollisrukouksen näin: ”Pyhä Isä. Koko luomakunta ylistää sinua, kaiken elämän antajaa.”

Sen jälkeen rukous etenee kolmiyhteisen Jumalan persoonien pelastustekojen ylistämisessä ehtoollisen asetussanojen eli narraation lukemiseen ja rukoukseen: ”Lähetä Pyhä Henkesi ja siunaa nämä lahjat, leipä ja viini, joiden kautta tulemme osallisiksi Kristuksen ruumiista ja verestä, kun vietämme pyhää ehtoollista niin kuin hän itse on meitä käsenyt.” Tässä epikleesiosassa tiivistyvät Kolmiyhteisen Jumalan teot: Isä lähettää

Pyhän Hengen, ja niin hänen hyvät lahjansa, luomakunnan aineet, leipä ja viini, tulevat Pojan, Kristuksen ruumiiksi ja vereksi meidän pelastukseksimme. Ehtoollisrukous päättyy ylistykseen: ”Hänen kauttaan, hänen kanssaan ja hänessä kuuluu sinulle, kaikkivaltias Isä, Pyhän Hengen yhteydessä kunnia ja kirkkaus aina ja ikuisesti.” Ylistyksessä vetoamme Kristukseen, jonka kautta kaikki luotiin, jonka kanssa meillä on pelastus ja jossa meidän messumme tulee osaksi maailman uudeksi luomista (Room. 11:36, 1Kor. 8:6, Kol. 1:16-17).

Viettäessään ehtoollista kirkko toimittaa siten luomakunnan pyhittämistä. Sillä on eukaristinen, sakramentaalinen tehtävä maailman elämän tähden: se kantaa maailmaa Jumalan pyhitettäväksi ja uhraa kiitosuhreja sen puolesta. Siksi jumalanpalvelus on kirkon päätehtävä, se ei ole vain yksi aktiviteetti monien tärkeiden joukossa. Kun pappi rukoilee itään, auringon nousuun päin kääntyneenä, hän ja seurakunta rukoilevat yhdessä luomakunnan kanssa. Taivaankappaleiden kierto Jumalan luomassa rytmissä yhtyy kirkon rukoukseen. Koko kosmos osallistuu kirkon eukaristiseen liturgiaan. Sen sijaan rukous seurakuntaan päin, pois luomakunnan rytmistä, tekee ehtoollisesta läsnäolijoiden keskinäisen yhteyden aterian – itseensä sulkeutuneen yhteisön aterian.

Pyhä, arki ja tärkeysjärjestys

Kasvihuonekaasujen lisääntyminen ilmakehässä sekä keskilämpötilan nousu ovat jo yleisesti tunnustettuja tosiseikkoja. Sen sijaan arviot vaihtelevat, miten suuria leikkauksia ja millaisessa aikataulussa meidän on kyettävä tekemään. Mutta kaikissa skenaarioissa teollisuusmailta vaaditaan nopeita ratkaisuja. Löytyykö poliittista tahtoa? Tärkeysjärjestys paljastuu, kun aikaa on vähän. Silloin ryhdytään priorisoimaan. Voiko kristitylle olla tärkeimpänä arvona yksilön vapaa mahdollisuus kulutukseen? Kulutuksen nähdään tuovan hyvinvointia tullessaan. Ripeästi etenevä ilmastonmuutos pakottaa meidät myöntämään tämän kuvitelman harhaisuuden. Kuluttamiseen keskittyminen tuottaakin uusia, maailmanlaajuisia ongelmia.

Pyhäpäivä muistuttaa, että luomakunta ja koko elämä on hyvän Jumalan lahjaa. Siksi Jumala antoi myös käskyn pyhittää lepopäivä. Meitä siis käsketään rukoilemaan ja palvelemaan Jumalaa. Tuo käsky asettaa meille tärkeysjärjestyksen. Käskyn valossa muistamme, ettemme voi elää itsellemme. Pyhän ja arjen eron häviäminen häivyttää meistä myös sen tajun, että tehtävämme on palvella pyhää Jumalaa. Sellainen asenne koituu vahingoksi paitsi ihmiselle itselleen, myös hänen hoidettavakseen annetulle luomakunnalle. Siihen ei ihmiskunnalla ole varaa.

Kirjallisuutta

Atkinson, David: *Renewing the Face of the Earth. A Theological and Pastoral Response to Climate Change.* London: Canterbury Press Norwich 2008.

Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2008:1. Helsinki: Kirkkohallitus 2008.

Spencer, Nick & White, Robert: *Christianity, Climate Change and Sustainable Living.* London: SPCK 2007.

Ratzinger, Joseph Cardinal: *The Spirit of the Liturgy.* San Francisco: Ignatius Press 2000.